

Wystąpienie do wiceminister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Pani Wandy Zwinogrodzkiej

Warszawa, lipiec 2017

Muzyka nie jest lekarstwem na całe zło, ale należy do podstawowych, uwarunkowanych naturą człowieka potrzeb ekspresji, porozumienia i doświadczenia. Jej brak oznaczałby rezygnację z gatunkowej odrębności.

Dla każdego obcującego z prawdziwymi dziełami sztuki oczywista jest rola elit. Polska nie jest tu wyjątkiem a nasz system formowania i awansowania wybitnych twórców nie budzi zastrzeżeń. Świadczą o tym osiągnięcia naszych kompozytorów i wykonawców, także oferta polskich centrów muzycznych umożliwiająca udział w światowym obiegu wybitnych artystycznych dokonań. Jednak faktem jest, że – jak w całym silnie zintegrowanym świecie – coraz mniejsze jest oddziaływanie złożonej sztuki, zanika umiejętność korzystania z osiągnięć ludzkiego geniuszu. I nie jest to kwestią satysfakcji, lub jej braku, grupy koneserów, lecz symptomem zagrożenia podstaw cywilizacji, budowanej w regionie europejskim od wielu tysięcy lat.

Muzyka, rozsądnie zastosowana w procesie edukacji i kształtowania osobowości, może dać odpór tym zagrożeniom i przynosi dobrze udokumentowane korzyści. Systematyczne uprawianie, lub przynajmniej bierne obcowanie z muzyką, czyli elementarna edukacja muzyczna, formuje człowieka zdyscyplinowanego, świetnie współpracującego z innymi, harmonijnie łączącego odwagę innowacyjności i przewodzenia z gotowością wypełniania obowiązków członka zespołu, zdolnego do wzruszeń i panującego nad emocjami, punktualnego i odpowiedzialnego w podejmowaniu ryzyka, pobudza aktywność osobowości nadmiernie zahamowanych i tonizuje nazbyt wybujałe temperamente. Dobrych efektów edukacji muzycznej jest znacznie więcej i powinny one stać się udziałem możliwie dużej części społeczeństwa, a nie jednego procenta wybrańców – uczniów szkół muzycznych. Powyższe przymioty muzyki najlepiej realizują się w praktyce zespołowej – wspólnym graniu i śpiewaniu. Współczesna nauka wyraźnie wskazuje na pozytywny wpływ i znaczącą rolę muzyki w procesie edukacji oraz osobniczego rozwoju człowieka. Niestety, wobec niezwykle skąpego rodzimego dorobku naukowego w tej dziedzinie wiedzę czerpać musimy raczej z badań uczonych zagranicznych. Analiz realizowanych w polskich realiach wciąż mamy niewiele. To jeden z efektów zjawiska od półwiecza zwanego „pokoleniem głuchych”, mającego odzwierciedlenie w decyzjach władz, programach mediów, jak i codziennej sonosferze przestrzeni, w której żyjemy. Postulat nadania muzyce wysokiej rangi nie jest zatem domaganiem się wsparcia partykularnych interesów, ale wyrazem troski o jakość życia, rozwoju i relacji społecznych każdego z nas. Muzyka jest bowiem od zawsze spoiwem, fundamentem komunikacji międzyludzkiej. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na jej rozmaite współczesne formy, style i gatunki, różne języki, których znaczenia nie można deprecjonować.

Powodów mobilizujących do podjęcia wysiłku w kierunku podniesienia rangi muzyki w edukacji powszechnej oraz wspierania rozwoju badań w dziedzinie wpływu muzyki na zachowania społeczne i procesy edukacyjne jest kilka:

- Rosnące podziały społeczne, nasilające się trudności porozumienia między pokoleniami, grupami społecznymi, kulturowymi, ideowymi, środowiskowymi.
- Słabnące w skali całej Europy zainteresowanie rodzimą tradycją muzyczną; skutkiem tego narastająca społeczna pustka wobec misji narodowej i – szerzej – kulturowej wspólnoty.

- Malejące oddziaływanie historycznych osiągnięć muzycznych, ograniczające zdolność przeżycia artystycznego a tym samym rozwój intelektualny i emocjonalny osoby ludzkiej.
- Narastające, prowadzące często do agresji, zróżnicowanie postaw młodzieży, mające źródło najpewniej w różnym poziomie rozwoju intelektualnego i dojrzałości emocjonalnej.
- Efektem globalizacji, niesionej przez świat Zachodu, jest zderzenie się różnych kultur. Rodzi to napięcia, których rozładowanie może być warunkiem przetrwania całej europejskiej formacji cywilizacyjnej.

We wszystkich tych kwestiach systematycznie stosowana muzyka może być pomocna. Zapewne powyższe argumenty były wystarczającym uzasadnieniem szwajcarskiej kampanii wpisania edukacji muzycznej do konstytucji kraju.

Polska Rada Muzyczna mogłaby przyczynić się do odwrócenia niekorzystnego biegu wspomnianych procesów. Warunkiem podstawowym jest naturalnie trwałość, konsekwencja i szerokie spektrum podejmowanych zabiegów, co ze względu na rangę i koszt działań wymagałoby wsparcia ze strony struktur władzy państwowej. Stworzenie rzetelnego programu jest możliwe w ciągu kilku miesięcy. Powinien on w pierwszej kolejności objąć następujące kroki:

- Kontynuację badań środowiska muzyków, zainicjowanych przez PRM i prowadzonych pod kierunkiem Wojciecha Walczaka. Ich dotychczasowe wyniki, prezentowane m.in. przy okazji III Konwencji Muzyki Polskiej IMiT, wywołały żywą dyskusję i zostały uznane za użyteczny wzorzec dla podobnych prac w innych dziedzinach sztuki. W istotnej części raport z badań – diagnoza stanu środowiska muzyków w Polsce – został włączony do materiałów publikowanych przez ZAiKS. Obecnie trwa analiza wyników i projektowanie potrzebnej kontynuacji badań oraz przygotowanie wyników w formie rekomendacji dla zmian prawnych, uwzględniających specyfikę zawodu muzyka.
- Wspieranie badań w dziedzinie wpływu wychowania muzycznego na zachowania społeczne oraz całokształt procesów edukacyjnych. Badania takie są koniecznym fundamentem debaty o rozwoju i roli muzyki w edukacji powszechnej, mogą także wnieść istotny wkład w strategię i programy budowania publiczności przez instytucje kultury.
- Współpraca z Europejską Radą Muzyczną w opracowaniu Agendy dla Muzyki 2018 – dokumentu programowego, służącego jako podstawa wpisania edukacji muzycznej do prawa europejskiego. Przygotowanie spotkania ekspertów EMC podczas targów WOMEX w Katowicach, październik 2017.
- Wykorzystanie potencjału doświadczenia i umiejętności muzyków skupionych wokół festiwalu „Ad libitum” w zakresie wprowadzenia praktyki improwizacji do zajęć z dziećmi w szkolnictwie powszechnym. Niezależnie od własnego dorobku w tej dziedzinie PRM współdziała z organizacjami i instytucjami wyspecjalizowanymi: PSEiAM, Instytutem Muzyki i Tańca (IMiT), Jeunesses Musicales Polska, Narodowym Instytutem Fryderyka Chopin (NIFC), Polskim Wydawnictwem Muzycznym (PWM), londyńską Guildhall School of Music and Drama, a także wszystkimi instytucjami i organizacjami, które podczas niedawnego Walnego Zebrania członków PRM zadeklarowały wsparcie dla działań służących powszechnemu umuzykalnieniu.

- Rekomendowanie muzycznym szkołom wyższym i średnim wprowadzenia do swoich programów praktyki improwizacji w oparciu o zespół świetnie przygotowanych artystów z kręgu „Ad libitum”.
- Wykorzystanie sukcesu zainicjowanej przez Polskie Stowarzyszenie Edukacji i Animacji Muzycznej (PSEiAM) akcji „Grajmy w szkole”, współtworzonej przez Fundację „Muzyka jest dla wszystkich”, Jeunesses Musicales Poland, Fundację Nowa Orkiestra Kameralna oraz Fundację Polskiej Rady Muzycznej, dla stworzenia platformy integracji partnerów stawiających sobie podobne cele edukacyjne. PRM współdziała ze swoimi organizacjami członkowskimi oraz IMiT w przygotowaniu projektu.
- Przyjmując do wiadomości porażkę blisko półwiecznych wysiłków na rzecz uzdrowienia systemu powszechnej edukacji muzycznej Polska Rada Muzyczna postuluje przygotowanie, w zakresie uzgodnionym z MKiDN, koncepcji instytucjonalnego zaplecza dla wieloletniej akcji odbudowy umuzykalnienia Polaków. Jego podstawą winna być współpraca instytucji kultury i środowiska akademickiego. Uważamy za niezbędne zwiększenie wpływu naszego środowiska na strategię kształcenia nauczycieli i animatorów muzycznych z intencją wyposażenia ich w kompetencje niezbędne do pracy w systemie edukacji powszechnej, zwłaszcza w projektach adresowanych do amatorów muzyki w różnym wieku. Kształcenie tak przygotowanej kadry uczącej byłoby odpowiedzią na wyraźne wymagania rynku pracy i rosnące zapotrzebowanie na takie osoby.
- Wykorzystanie silnego osadzenia PRM w strukturze Międzynarodowej Rady Muzycznej dla delegowania młodych polskich edukatorów do udziału w specjalistycznych warsztatach, konferencjach i stażach, organizowanych przez partnerów Międzynarodowej i Europejskiej Rady Muzycznej. W pierwszej kolejności programem takim objęci byłiby najlepsi nauczyciele przedmiotu „Muzyka”, wyłonieni w konkursach PSEiM i NIFC.
- Współpraca z Narodowym Instytutem Fryderyka Chopina w przygotowaniu oceny pożądanych regulacji, służących poprawie działania instytucji muzycznych, powszechnej edukacji muzycznej i kondycji środowiska muzycznego.

Grzegorz Michalski, prezes PRM